

ה' צבאות עמנו / תהילים פרק מו

שאל יונתן וינגורט

בטחון בה' והכרה בכך שהוא עוזר בצרות, עוזרים לנו לא לפחד גם כאשר הכל נראה אבוד ובאילו הארץ מתמוטטת. עזרת ה' מובילה לשמחה, וליכולת שלנו להרפות ולדעת את ה'. המזמור הוא על נס השבתת המלחמה, מבלי שאנחנו היינו צריכים להילחם.

למזמור

זה כותרת כפולה: מחד, למנצח לבני קרח, ומאידך, על עלמות שיר. ונראה, שבמזמור שלנו יש צירוף של שני מזמורים – הראשון הוא: עלמות שיר, שיר צעיר, ועל השיר הזה יש שיר נוסף: למנצח לבני קרח.

השיר הראשון (בד. 42 מילים) הוא על כך שאֱלֹהִים לָנוּ מַחְסֵה וְעֹז, והוא מצוי לעזרה בצרות. מתוך כך איננו מפחדים בתזוזת הארץ וברעש הרים, וגם לא כאשר הימים סוערים.

השיר השני כולל בתוכו שני בתים: הבית הראשון (הח. 4 פסוקים. 23 מילים) הוא על שמחת עיר אֱלֹהִים, שאֱלֹהִים עוזר לה לפנות בקר. הגויים והממלכות מתמוטטים, אך ה' עמנו ומשגב לנו. הבית השני (טיב. 4 פסוקים. 73 מילים) הוא על הלקה שיש ללמוד מעזרת ה' ונפלאותיו: לכו חזו מפעלות ה', אשר שם שמות בארץ. וסיפור הנס: משבית מלחמות עד קצה הארץ, קשת ישבר וקצץ חנית, עגלות ישרף באש. מתוך כך עלינו להבין שהפעולה איננה שלנו, אלא הרפו ודעו פי אנכי אֱלֹהִים, והוא זה שירום בגוים ובארץ. חתימת שני הבתים זהה: ה' צבאות עמנו, משגב לנו אֱלֹהִי יַעֲקֹב. סְלָה.

ייתכן, שהמילים אָרוֹם בְּגוֹיִם אָרוֹם בְּאָרֶץ מהוות סיכום לשני הבתים, הבית הראשון מלמד אותנו שה' גדול בארץ, והבית השני מלמד אותנו שה' רם על הגויים. אם אכן המילים אָרוֹם בְּאָרֶץ מסכמות את הבית הראשון, הרי שיש שוויון במילים בין הבתים, שכן שתי מילים יורדות מן הבית השני, ונוספות לבית הראשון.

(א) למנצח לבני קרח,
על עלמות שיר.

(ב) אֱלֹהִים לָנוּ מַחְסֵה וְעֹז,

עֹזְרָה בְּצָרוֹת נִמְצָא מֵאֵד.

(ג) עַל כֵּן לֹא נִירָא בְּהִמִּיר אָרֶץ,

וּבְמוֹט הָרִים בְּלֵב יָמִים.

(ד) יִהְיֶה יַחְמְדוּ מִיָּמִינוּ,

יִדְעֻהוּ הָרִים בְּגֹאוֹתוֹ. סְלָה.

(ה) נָהַר פִּלְגֵי יִשְׁמְחוּ עִיר אֱלֹהִים,

קִדְשׁ מִשְׁבְּנֵי עֲלִיוֹן.

(ו) אֱלֹהִים בְּקִרְבָּה בַּל תִּמְוֹט,

יְעֹזְרֶה אֱלֹהִים לְפָנוֹת בְּקֶר.

(ז) הָמוּ גוֹיִם מְטוּ מִמְּלֻכּוֹת,

נָתַן בְּקוֹלוֹ תִמְוֹג אָרֶץ.

(ח) ה' צבאות עמנו,

משגב לנו אֱלֹהֵי יַעֲקֹב. סְלָה.

(ט) לכו חזו מפעלות ה',

אשר שם שמות בארץ.

(י) משבית מלחמות עד קצה הארץ,

קשת יסבר וקצץ חנית,

עגלות ישרף באש.

(יא) הרפו ודעו כי אנכי אלהים,

ארום בגימ

ארום בארץ.

(יב) ה' צבאות עמנו,

משגב לנו אלהי יעקב. סלה.

האם ניתן לקבוע את הרגע ההיסטורי שבו שרו את השירים הללו? מתי בני קרח שרו את המזמור?

על מנת להשיב לשאלה זו, נעיין בשיר השני שבמזמור.

המזמור של בני קרח הוא מזמור חינוכי, והם פונים לקהל ואומרים: לכו חזו מפעלות ה', אשר שם שמות בארץ. ומה הן השמות? משבית מלחמות עד קצה הארץ, קשת יסבר וקצץ חנית, עגלות ישרף באש. בתחילה, הם מציינים את השמחה של עיר אלהים, את העובדה שה' נתן בקולו תמוג ארץ, שהעזרה של ה' הגיעה לפנות בקר, ובסופו של דבר המו גימ מטו ממלכות.

נראה לחבר את המזמור בפרק שלנו, לסיפור שאירע עם יהושפט מלך יהודה. בספר דברי הימים (דה"ב כ, א-כג) מסופר, שכני מואב ובני עמון ועמקם מהעמונים באו על יהושפט למלחמה. ויבאו ויגידו ליהושפט לאמר: בא עליה המון רב מעבר לים, מארם, והנם בחצצון תמר היא עין גדי. וירא, ויתן יהושפט את פניו לדרוש לה', ויקרא צום על כל יהודה. יהושפט נענה בתפילתו, ונאמר כך: ויחזיאל בן זכריהו בן בניהו בן עיאל בן מתניה הלוי מן בני אסף, היתה עליו רוח ה' בתוך הקהל. ויאמר: הקשיבו כל יהודה וישבי ירושלים והמלך יהושפט, כה אמר ה' לכם, אתם אל תיראו ואל תחתו מפני ההמון הרב הזה, כי לא לכם המלחמה פי אלהים. מחר, רדו עליהם, הנם עלים במעלה הציץ, ומצאתם אתם בסוף הנחל, פני מדבר יואל. לא לכם להלחם בזאת, התיצבו, עמדו, וראו את ישועת ה' עמכם יהודה וירושלים, אל תיראו ואל תחתו, מחר צאו לפניכם וה' עמכם.

ואכן, יהושפט קיבל את הנבואה, ויקד יהושפט אפים ארצה וכל יהודה וישבי ירושלים נפלו לפני ה' להשתחוות לה'. ומסופר, שמיד כאשר קיבלו את הנבואה: ויקמו הלויים מן בני הקהתיים, ומן בני הקרחים, להלל לה' אלהי ישראל בקול גדול למעלה.

כאשר בני קרח קמו להלל לה', כנראה הם אמרו את השיר הראשון במזמור שלנו, עלמות שיר: אלהים לנו מחסה ועז, עזרה בצרות נמצא מאד. על כן לא נירא בהמיר ארץ, ובמוט הרים בלב ימים.

מה היה בסופו של דבר? וישכימו בבקר, ויצאו למדבר תקוע, ובצאתם עמד יהושפט ויאמר: שמעוני יהודה וישבי ירושלים, האמינו בה' אלהיכם ותאמנו, האמינו בנביאיו והצליחו. ויועץ אל העם, ויעמד משררים לה', ומהללים להדרת קדש, בצאת לפני החלוץ ואמרים: הודו לה' כי לעולם חסדו. ובעת החלו ברנה ותהלה, נתן ה' מארבים על בני עמון מואב והר שעיר הבאים ליהודה, וינגפו. ויעמדו בני עמון ומואב על ישבי הר שעיר להחרים ולהשמיר, וככלותם ביושבי שעיר עזרו איש ברעהו למשחית. ויהודה בא על המצפה למדבר, ויפנו אל ההמון, והנם פגרים נפלים ארצה, ואין פליטה.

הנס הגדול שמתואר בדברי הימים, הוא מה שמתואר במזמור שלנו: **משבית מלחמות עד קצה הארץ, קשת יסבר וקצץ חנית, עגלות ישראל באש.** ומעתה, פנו בני קרח לכל העם ואמרו: **לכו חזו מפעלות ה', אשר שם שמות בארץ.** וגם: **הרפו ודעו כי אנכי אלהים, ארום בגוים ארום בארץ.** ההצלה הובילה לשמחה בירושלים, כמו שכתוב במזמור, וכך כתוב גם בסיפור (דה"ב כ, כז-כח): **וישב כל איש יהודה וירושלם ויהושפט בראשם לשוב אל ירושלם בשמחה, כי שמחם ה' מאויביהם.** ויבאו ירושלם בנבלים ובכנרות ובחצצרות אל בית ה'.

אם כן, לפני ההצלה שרו בני קרח כדי לא לפחד, ולאחר ההצלה המופלאה שמחו בני ישראל, ואמרו בני קרח: **ה' צבאות עמנו, משגב לנו אלהי יעקב. סלה.**

הערה: על איזה נהר נאמר כאן **נהר פלגיו ישמחו עיר אלהים?** ההמון הגיע בימי יהושפט מעבר לים המלח, כמו שאמרו ליהושפט **בא עליה המון רב מעבר לים, מארם, והנם בחצצון תמר היא עין גדי.** ייתכן, ומדובר באחד הנהרות שיורדים לים המלח, אך ניתן גם לחבר נהר זה לנבואת זכריה על העתיד לבוא. נבואה זו כנראה התגלגלה עוד לפניו (זכריה יד, ז-ט): **והיה יום אחד הוא יודע לה', לא יום ולא לילה, והיה לעת ערב יהיה אור.** והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלם, חצצים אל הים הקדמוני וחצצים אל הים האחרון, בקיץ ובחורף יהיה. והיה ה' למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. הנהר היוצא מירושלים, הוא הנהר שמרפא את ים המלח. והוא המבטא את מלכות ה', ואת שמחת ירושלים.

להאזנה לשיעור על פרק מ"ו:

peneyhamenora.com/tehilim/46

או חפשו באפליקציות הפורדקאסטים

"שיעורים בספר תהילים".

